

Iz ostale jugoslovanske geografske književnosti

Dr. Jovan D. Marković, Regionalna geografija SFR Jugoslavije Beograd 1980, str. 938.

Zelo obsežen regionalni prikaz jugoslovanskih regij je tretja predelana izdaja tega univerzitetnega učbenika. V razliko s kar številnimi geografskimi prikazi Jugoslavije, ki obravnavajo posamezne problemske sklope skupaj, je to vsekakor zanimiv in smel pristop, ki je lahko izredno koristen tudi za najširšo javnost. Priprava takšnega prikaza zahteva izredno poznavanje vse geografske problematike in celotne Jugoslavije. S tega stališča zasluži ta obsežna geografska knjiga, da o njej spregovorimo tudi na tem mestu in da opozorimo na nekatere dobre in slabe strani ter poskušamo s tem vsaj malo prispevati h koncipiranju metodologije regionalne geografije Jugoslavije. Vsekakor je pri pripravi te izdaje avtor sam začutil potrebo po pojasnjevanju svojega regionalno-geografskega pristopa, ki je še posebej na primeru tako komplicirane in heterogene enote, kot je Jugoslavija, izredno zahteven. Posebej poudarja pomen znanstvene regionalne geografije (katera je druga?), ki naj bi sintetizirala rezultate in ugotovitve specialnih geografskih disciplin s pomočjo proučevanja soodvisnosti celotnega prostorskega kompleksa. To seveda ne bi bilo nič novega, če ne bi avtor v istem stavku navajal, da pa splošna geografija podaja rezultate posebnih geografskih disciplin bolj faktografsko (deskriptivno) kakor pa problemsko. Teoretično je seveda oboje prisotno, vendar vsaj pri nas največkrat obratno. Še posebej pa se postavlja vprašanje, kaj sodi k znanstveni regionalni geografiji. Da imamo v Jugoslaviji dobre znanstvene geografske regionalne študije posameznih predelov in območij vsekakor drži, nima mo pa novejših zares zadovoljivih in modernih regionalno geografskim metodološkim pristopom odgovarjajočih prikazov Jugoslavije kot celote. Predvsem pa manjka vsem tovrstnim študijam kompleksen, vzročno opredeljen in regionalno ovrednoten resnično znanstveni pristop. Glede na to pogledjmo vsaj nekaj osnovnih značilnosti obravnavanega prikaza Jugoslavije.

Posamezne regije Jugoslavije so obravnavane v okviru treh, oziroma štirih osnovnih geografskih enot (oblasti): Panonska, Panonski obod, Gorsko-kotlinska enota in Jadranska enota. Vse tri so naprej razdeljene na večje, nekakšne makro-regionalne enote, te pa na še manjše, največkrat naravno geografske ali tudi deloma upravno-administrativne enote. Ustreznost opredelitve teh enot glede na različnost kriterijev je seveda vprašljiva. Vsekakor pa je težko razumeti, da je Kosovo prikazano skupaj z Jugozahodno Srbijo, čeprav predstavlja po administrativnih in tudi po naravno geografskih značilnostih močno samostojno, od sosednjih predelov jasno ločeno regijo.

Vsaka regija je prikazana trikrat, prvič v kratkem orisu (oblasti), drugič pri preglednem orisu makroregionalne enote in končno tretjič pri orisu najmanjših enot. To je vsekakor smiseln pristop, ki omogoča bralcu poznavanje celotne regije kot enotnega prostorskega kompleksa. Vendar to zahteva določeno sistematičnost, da ne prihaja do ponavljanj in da se podaja v okviru posameznih stopenj tudi vsebinsko ustrezna problematika. V tem konkretnem primeru pa ta trojnost izgubi na vrednosti zaradi prepogostega ponavljanja in navajanja nepomembnih podrobnosti ter močne prevlade prikazovanja fizičnogeografskih elementov.

V celoti so številne informacije zelo splošne, veliko bolj koristne in aktualne iz fizičnega kot iz družbenega kompleksa, v katerem je najti precej zastarelih informacij. To velja še zlasti za gospodarski kompleks, ki pa je zaradi pomanjkanja podatkov na splošno v vseh novejših regionalnih prikazih Jugoslavije ali celo posameznih republik izredno skopo, enostransko in močno genetsko prikazan. Temu bi se vsekakor kazalo izogibati. Primer tega je trditev, da je Murska Sobota znana po odličnih hrenovkah iz bikovega mesa, da je železarna v Rušah, da je Kidričevo na Ptujskem polju, da je Framu namenjenih več besed kot Ormožu, da pri kar obsežnem orisu Dravskega polja ni niti besede mimo fizičnogeografskega orisa, da je industrija gospodinjstkih strojev v Slovenski Bistrici itd. To je samo nekaj primerov logične posledice prevelike želje po čim bolj kompletnej informaciji o po-

sameznih regijah in krajih. Pomanjkljivosti so tudi pri regionalizaciji posameznih območij. Med drugim je na primer uporabljen termin Gorenjska kotlina, ter za enote Ljubljanska, Kranjska, Radovljiska itd.

Vse to odpira vprašanje možnosti in smiselnosti določenih pristopov h regionalnogeografskemu prikazu Jugoslavije. Regionalnogeografske prikaze zaključujejo kratke predstavitev važnejših naselij, pokrajin znotraj večjih regionalnih enot, rek in celo kraških jam. Nekoliko moti, da so tiste pokrajine, ki segajo v dve večji regionalni enoti, kar dvakrat predstavljene, moti pa tudi dokaj neenoten kriterij prikazovanja krajev, rek in objektov.

Tako obsežna tekstualna predstavitev regij Jugoslavije je dopolnjena samo s kratkimi topografskimi in ponekod še geološkimi prikazi z napisi v cirilici (tekst je v latinici). Topografija na kartah je precej pomanjkljiva. Navedeni so majhni kraji, nekatera občinska središča pa ne. Poleg tega se na primer na karti Severovzhodne Slovenije javljajo imena kot Dolnja Lendava, Gornja Lendava, Prlekija itd. Vsekakor bi bilo zaželeno in potrebno večje število tematskih kart posameznih pojavov, ki bi tekst dopolnjevale in bi z njimi lahko nadomestili večino slik.

Vsekakor je takšen oris Jugoslavije zelo koristen, podobno kot je potreben atlas Jugoslavije. Vendar je oboje silno zahtevna naloga ter je lahko uspešna le kot sinteza študij posameznih republik in pokrajin. Samo tako se lahko zbere tudi zadostno število aktualnih informacij s področja družbene geografije.

Mirko Pak

Dr. Jovan Čirić, Osnove sociologije naselja i sociologija sela. Izdala Gradina, Niš 1980, 182 strani.

Naselja s svojimi prenekaterimi značilnostmi so že dlje časa v ospredju podrobnejšega proučevanja številnih strok. Različne oblike naselij so odsev razvitenosti proizvodnih sredstev in geografskega okolja. Zato predstavljajo eno izmed najbolj vidnih in trajnejših oblik človekovih dejavnosti v pokrajini. Poudariti pa je treba, da so oblike in podobe naselij, ki so pomembna sestavina geografskega okolja, odsev njihove socialno-gospodarske, prebivalstvene in zgradbene sestave. Vse poglavitne usmerjenosti človekovih proizvodnih dejavnosti dajejo in opredeljujejo slehernemu naselju in njegovemu ožjemu območju čisto določene namembnosti. Zato je potrebno ob predstavitvah naselij prikazati tudi številne razvojne značilnosti njihovega širšega zaledja. Vsekakor pa moramo naselja obravnavati kot izredno markantno in dinamično antropogeno tvorbo v pokrajini, ki pod najrazličnejšimi vplivi gospodarskih in družbeno-socialnih zakonitosti nenehno spreminja in preoblikuje svojo funkcijo in fiziognomijo.

Med pomembnejšimi domačimi deli, ki s teoretično-metodološkega vidika obravnavajo naselja, zasluži pozornost tudi Čirićeva knjiga. Za nas ni zanimiva samo zato, ker pisec tega visokošolskega učbenika izhaja iz takoimenovane »ljubljske geografske šole«, temveč predvsem zaradi Čirićeve usmeritve in mnogokrat prav »samorastniške« raziskovalne dejavnosti. Področje njegovega dela je izredno široko. Predvsem ga zanimajo človek in njegove dejavnosti v preteklosti in sedanjosti kakor tudi trajnejše oblike njihovega neposrednega videza v pokrajini.

Po vsebinski zasnovi je delo razdeljeno v tri tematsko zaokrožena poglavja. Daljšemu uvodnemu poglavju sledi prikaz in opredelitev naselij, medtem ko je tretji del knjige v celoti namenjen prikazom socioloških značilnosti podeželskih (ruralnih) naselij. Avtor poudarja, da je poglavitna naloga sociologije naselij kot družboslovne vede v tem, da odkriva in pojasnjuje celovitost družbenih razmerij v naseljih, njihovo socialno svojevritost kakor tudi razmerje med družbo in prirodnimi — prostorskimi sestavinami selišč ter njihovih zaledij. Sociologija naselij odkriva in pojasnjuje zakonitosti, ki porajajo nastanek in razvoj posameznih naselij in njihovih tipov. Skratka, področje sociološkega proučevanja naselij je tudi v prikazovanju občin zakonitosti družbeno-gospodarskega razvoja, ki vzpodbujajo nastanek in usmerjajo razvoj podeželskih, industrijsko-rudarskih, zdraviliško-turističnih in drugih naselbinskih področij.